

DİL DEVRİMİ VE HEKİMLİK DİLİ

ATALAY YÖRÜKOĞLU

(Hacettepe Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi)

Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.— ATATÜRK

Atatürk devrimleri içinde en çok tartışılan, en çok saldırıya uğrayan devrim dil devrimi olmuştur. Bugün de nice aydınların ve hükümet yetkililerinin çelmelerine karşı durmak zorundadır. Ama bu devrimin tuttuğu da bir gerçektir. “Devlet zoru” ile başlatılsa bile dil devriminin ayakta durması da, gelişmesi de kendi gücü ile olmuştur. Kılık devrimi yasalara bağlanmıştır. Medenî Kanun “şeriat”ın yerine oturtulmuştur, Arap yazısı bir çırpıda sökülüp atılmıştır. Buna karşılık dil devrimi yasaların koruyuculuğundan yoksun bırakılmıştır.

Ancak otuz yıl öncesinin günlükleriyle bugünküler karşılaştırılınca Türkçeleşmede ne uzun bir yol aldığımız apaçık görülür. Dil devrimine karşı kalem oynatan yaşlı yazarların bugünkü yazıları bile bu gerçeği doğrular niteliktedir. Dil devriminin kök saldırısına en iyi kanıt ise kalburüstü yazarlarımızın hep arı Türkçeyle yazmalarıdır.

Bu gelişme, dil devriminin sağlam nedenlere, sağlam gerekçelere dayandığını ve kaçınılmaz olduğunu pek güzel açıklar. Bu nedenler ve gerekçeler şöyle özetlenebilir: Osmanlılıktan sıyrılıp Türklüğümüzün bilincine varmamız kendi dilimize dönüşü zorunlu kılmıştır. Bu bakımdan Türkçülük akımıyla anadile dönüşün aynı dönemlere rastlayışı bir anlam taşır.

Osmanlıca yalnız yamalı bohça gibi bir dil olmakla kalmıyordu. Aynı zamanda eskimiş bir dünya görüşünün, kendi kalıplarında donmuş bir edebiyatın diliydi. Hele bilimsel düşünüş ve çağdaş eğitim için büsbütün yetersiz kalıyordu. Ulusal bir kültür ve edebiyatı geliştirmek, aydınlık düşünmeye yönelmek ancak sağlam ve tutarlı bir dille başarılabilirdi.

Dil devriminin ikinci gerekçesi halkçılığa dayanır. Eğitimin halka götürülmesi, halkla yöneticiler ve halkla aydınlar arasında köprü kurulması Türkçeden başka bir dille başarılamazdı. Gerçekten Türk halkı Osmanlıca'yı hiç tutmamış, yüzyıllar boyunca kendi diline bağlı kalmıştır. Osmanlıca küçük bir çevrenin, halktan kopmuş bir azınlığın dili olmuştur. Dil devrimine karşı çıkanların halktan değil aydınlar takımından oluşu bundandır. Ne yazık ki bizde kendi dilimizde okuyup yazmak bir bilgisizlik, bir bayağılık sayılagelmiştir. Bu eğilim çok eskiden söylenmiş şu deyimde pek güzel dile getirilmiştir: “Türk'ün köpeği kente inince Farsça ürür!”

Bugün bile bu eğilimden kurtulduğumuzu söyleyemeyiz. Günlük konuşmalarda yerli yersiz Fransızca, İngilizce sözler döktürmek aydın olmanın gereği sayılıyor. Oysa bir yabancı dil bilmekle onu Türkçenin yerine koymak apayrı şeylerdir. Bu dil züppeliğinin en çok yabancı dilleri yarım yamalak bilenlerce yapılması da ayrıca dikkate değer!

Hekimlik dili, dil deviminin çok geç girdiği alanlardan biri olmuştur. Bugün hekimlik terimlerinde ne bir birlik sağlanabilmiştir, ne de karşılıklarının bulunması için önemli çabalar harcanmıştır. Yabancı terimlerin Türkçe yazılışları bile kurallara bağlanamamıştır. Her hekimin acısını çektiği bir gerçek de çeşitli yabancı dillerden aktarıma terimlerle Türk hekimlik dilinin bir arapsaçına döndüğüdür. Bırakınız halkın hekimin dilini anlamasını, hekimler birbirlerini zor anlar duruma gelmişlerdir. Böyle bir Babil kulesine adımını atan tıp öğrencisi, birkaç dili birden öğrenmeye çalışan kimsenin şaşkınlığına uğrar. Her duyduğu yabancı sözü derin anlamlı ve bilimsel sanır. Sırası gelince kendisi de aldığı satar. Böyle bir ortamda ne öğrenci, ne de öğretim üyeleri kınanamazlar. Herkes kendi yetiştirme ortamında geliştirdiği terim dağarcığı ile iş görmektedir. İlginç olan şu ki, Batı ülkelerinde de hekimlik dilindeki karışıklıktan yakınılmakta ve çözüm yolları aranmaktadır. Çünkü, sanıldığı gibi tersine, bütün ulusların üzerinde anlaştıkları evrensel bir hekimlik dili yoktur. Ayrıca kavramlar hızla değişmekte, bazı terimler eskiyip yerine yenileri çıkmaktadır. Almanlar çözümü, yapabildikleri ölçüde bütün terimlere kendi dillerinde karşılık aramakta bulmuşlar. Şimdiki çıkmazdan hekimlik dilimizi ancak Türkçe ek ve köklerden yeni terimler türetmekle kurtarabiliriz. Türetmeye karşı olanlara bir noktayı hatırlatmak yararlı olacaktır. Hekimlik terimlerinin çoğu Yunanca ve Latince'den uydurularak, yakıştırılarak türetilmişlerdir. Hem de bazıları dil kurallarına aykırı olarak.

Başka bir sorun da hangi terimlerin gerçekten hekimlik terimi olduğu sorunudur. Aslında kullanılagelen pek çok yabancı söz terim olmadığı gibi, terim olanların pek çoğunun da Türkçesi vardır. Birçokları sanır ki ancak "İmmünizasyon, konstipasyon, palpasyon, perforasyon, hemoraji, ikter, anemi, fraktür, lo bek peyn, blad preşür..." diyerek hekimlik yapılır. "Bağışıklık, peklık, çarpıntı, delinme, kanama, sarılık, kansızlık, kırık, bel ağrısı, kan basıncı..." dediniz mi hekimliğinizden şüphe ederler.

Hekimlik dilinin Türkçeleştirilmesi akımı bundan yüz yıl kadar önce Şanizade'nin ve Kırımlı Aziz Efendi'nin hekimlik sözlüğü çalışmalarıyla başlamıştı. Dr. Şefik İbrahim İşçil ile Ali Ulvi Elöve'nin ortaya koydukları bir sözlük denemesi sayılmazsa bu alandaki çalışmalar çok yavaş olmuştur. 1967 mayısında Türk Dil Kurumunda bütün tıp fakülteleri ve başka ilgili

kuruluş temsilcilerinin katılmasıyla bir genel kurul toplanmış ve dağınık çalışmaların bir yönde düzenli olarak yürütülmesinde anlaşmaya varılmıştır.

Sorun çetin ve gidilecek yol uzundur. Gereksiz tartışmalarla yitirilecek zaman yoktur. Amaç her terime bir öz Türkçe karşılık bulmak yönünde çalışmaktır. Bu amaç tüm gerçekleşme bile Türkçe zenginleşecek, işlek bir bilim dili olarak gelişecektir. Türkçenin bilincine varan, Türkçeyi seven her hekime bir sorumluluk payı düşmektedir. Önemli olan bu sorumluluğu benimsemektir. Bu yalnızca Türkçe sorunu değildir. İyi düşünürün, iyi bilim adamının diline titiz olması sorundur. Çünkü gelişigüzel kullanılan terimler ve kavramlarla bilim yapılamayacağı açık bir gerçektir.

Nihat Ziyalan

ULUDAĞ ULUDAĞ ULUDAĞ

terkedildi terkedilen gönlüm
günü benden alan bir zamanla
turfanda bir yaşayışa doğru gidiliyor
bilinse
nerde solunan bir hava var
oradayım

uzaklardan bir şarkıyı kesip buraya yapıştırıyorum

ŞAŞKIN iki delikli bizim ördektir
terkedilmiş gönlümle nöbetindedir
uykulu geceler bastırır gözlerimizi
bilinmeli
savaşlar eskitmeye hazır
uslu bir sevgiyle
nöbetteyiz

uzaklardan bir şarkıyı kesip buraya yapıştırıyorum